

משנה פסחים פרק ז

Mishnah Pesahim, chapter 7

(1) How does one roast the Pesah [offering]? We bring a spit of pomegranate wood [since this is a very dry wood, no moisture escapes; if moisture would escape, the Pesah would be partially cooked], thrusting it into its mouth until it reaches its rectum; he then places its knees and its entrails inside its cavity: These are the words of Rabbi Yose HaGalili. Rabbi Akiva says: This would be considered cooking, rather, they are [also placed on the spit and] hung outside it.

(2) One may not roast the Pesah either on a metal spit or on a grill [the heat of the metal would partially roast the flesh while it must be roasted directly on the fire]. [However, where the grill is perforated, it is permitted.] Rabbi Tzadok says: It once happened that Rabban Gamliel said to Tavi, his slave: Go out and roast for us the Pesah offering on a [perforated] grill. If it touched the earthenware [wall] of the oven [resulting in that area not being roasted by the fire, then] he pares its place. If some of its juice dripped onto the earthenware [wall] and then dripped back onto it, [since it is absorbed into the flesh,] he must remove its place [to the depth of the width of a finger]. If some of its juice fell onto some [scalding] flour, he removes a handful [of flour] from its place [and burns it as he would any other disqualified sacrificial flesh].

רבנו עובדיה מברטנורא

א כיצד צולין את הפסח, מביאין שפוד של רמון, ותחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ונותן את פרעיו ואת בני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בשול הוא זה, אלא תולין חוצה לו: ב אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסקלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסקלא. נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו. נטף מרטבו על החרס וחזר עליו, יטול את מקומו. נטף מרטבו על הסלת, יקמוץ את מקומו:

א כיצד צולין. שפוד של רמון. ולא שאר עצים דמפקי מיא והוי ליה בשל מבושל במים, ורמון לא מפיק מיא. ובשפוד של מתכת לא, כדלקמן, דחם מקצתו חם כולו ונצלה מחמת שפוד, ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי דבר אחר: **כמין בישול הוא זה.** שמתבשלין בני מעיו לתוכו כבתוך הקיריה: **תולין חוצה לו.** תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה. והלכה כר' עקיבא: **ב אמר ר' צדוק וכו'.** מתניתין חסורי מחסרה והכי תנני, ואם אסבלה מנוקבת היא כשרה ואמר ר' צדוק וכו'. והלכה כר' צדוק: **נגע.** הפסח: **בחרסו של תנור יקלוף.** מן הפסח מקום הנוגע בתנור, שנצלה שם מחום חרס התנור ולא צלי אש הוא: **נטף מרטבו על החרס וחזר עליו.** שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח: **יטול את מקומו.** ולא סגי בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע, דשומן נבעל בתוכו הרב, ואותו שומן צלי מן החרס הוא: **נטף מרטבו על הסולת.** והסולת רותחת דמצלי רוטב מחמת סולת, וההוא רוטב שבתוך הסולת אסור למיכילה דהוי ליה צלי מחמת דבר אחר, הילכך יקמוץ את מקומו

(3) If he smeared it with oil of *terumah* [smearing it with oil or fruit juice does not constitute cooking]. If those included in the count are priests, they may eat it. But if composed of Israelites, then if it is raw [and therefore, did not become absorbed], they may rinse it, but if it is roasted [and as a result, is absorbed] he pares the outside. If he smeared it with oil of second tithes, he may not [place a value on the oil and] charge it to the members of those in the count [or credit it towards the payment of his portion], since second tithes may not be sold in Jerusalem.

(4) [Although sacrifices offered by one who is defiled are not valid.] five things are offered in a state of defilement, yet are not eaten in a state of defilement: The Omer, the two loaves, the showbread, public peace-offerings and the he-goats of the New moon. However, the Pesah which was offered in a state of defilement may [also] be eaten in a state of defilement since its very purpose is for eating [as is stated: "Each according to one's ability to eat shall be counted to a lamb" (Exodus 12:4)].

רבנו עובדיה מברטנורא

וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים הפסולים: **ג סכו בשמן תרומה**. שמותר לטוך הפסח במי פירות: **אם חי ידיחנו**. דלא בלע: **ואם צלי הוא**. בעי קליפה משום דבלע: **שאינ פודים**. מוכרים: **מעשר שני בירושלים**. ואפי' לאכלו בטהרה דכתיב (דברים יד) ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום: **ד חמשה דברים**. אין לך בצבור קרבן נאכל אלא אלו, וקרבן צבור דוחה את הטומאה דיילפינן מפסח דכתיב ביה במועדו, ודוחה את הטומאה כשרוב הקהל טמאים, דהכי אמרינן איש כי יהיה טמא וגו', יחיד נדחה ואין צבור נדחין, ובקרבנות צבור כתיב (נמדבר כט) אלה תעשו לה' במועדיכם, כמו שנאמר בפסח במועדו, ואשמועינן מתינתין דאע"ג דקרבין בטומאה לאפוקי צבור ידי חובתן, אין נאכלין בטומאה. והא דתני חמשה דברים, ולא תני קרבנות צבור כו', מנינא למעוטי חגיגת הרגלים כולם, דדמו לקרבן צבור משום דאתו בכנופיא באסיפת חברים לרגל ואינם דוחים את הטומאה כדרך שאין דוחים את השבת: **זבחי שלמי צבור**. כבשי עצרת, שאין שלמים אחרים לצבור: **ושעירי ראשי חדשים**. ולא תני שעירי רגלים, דכיון דאשמועינן זבחי שלמי צבור שהם מיני דמים ואין נאכלין בטומאה הוא הדין לכל שאר מיני דמים, ולא אצטריך למיתני שעירי ראשי חדשים אלא משום דלא כתיב בהו מועד וסלקא דעתך אמינא לא לדחו את הטומאה דהא כל קרבנות צבור ממועד נפקא לן דכתיב בכלהו אלה תעשו לה' במועדיכם: **שלא בא מתחלתו אלא**

ג סכו בשמן תרומה, אם חבורת כהנים, יאכלו. אם ישראל, אם חי הוא, ידיחנו. ואם צלי הוא, יקלוף את החיצון. סכו בשמן של מעשר שני, לא יעשנו דמים על בני חבורה, שאין פודין מעשר שני בירושלים: ד חמשה דברים באין בטמאה ואינן נאכלין בטמאה, העמר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, וזבחי שלמי צבור, ושעירי ראשי חדשים. הפסח שבא בטמאה, נאכל בטמאה, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה:

(5) If the flesh became defiled [and thus, may not be eaten], but the [sacrificial] fats remained [pure], its blood is not sprinkled [since the purpose of the Pesah offering is that its flesh is to be eaten at the *seder*, there is no purpose in sprinkling the blood]. If the fats became defiled but the flesh remained [pure], he sprinkles the blood. However, regarding other sacrifices, this is not so. Rather; though the flesh became defiled, the

[sacrificial] fats remained [pure], so he sprinkles the blood.

(6) If the community or its majority became defiled [from corpses], or if the priests were defiled [from corpses] and the community remained pure, it, [the Pesah offering] is performed in a state of defilement. However, if a minority [of the community] became defiled, then those who are pure, observe the first Pesah, while those defiled, observe the second [Pesah].

(7) If a Pesah offering whose blood was sprinkled was discovered to have been defiled, the *Tzitz* effects atonement [i.e., facilitates the acceptability of the offering, (see Exodus 28:38 and Rashi there) and it is not necessary to observe the second Pesah]. But if the person's body was found to have been defiled [by a corpse], then the *Tzitz* does not effect atonement [and he must observe the second Pesah]. For they said: [Regarding] the Nazir and the one who performs the Pesah [service], the *Tzitz* effects atonement in the event of defiled blood, but

רבנו עובדיה מברטנורא

לאכילה. שכשנצטוה עיקר מצות פסח לאכילה נצטוה דכתיב (שמות יב) לפי אכלו, וכי שרייה רחמנא לאתויי בטומאה, מאיש נדחה ואין צבור נדחין, אדעתא למיכליה שרייה: **ה נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם.** דעיקר פסח לאכילת אדם אתי: **ובמוקדשים אינו כן.** שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם: **ו נטמא הקהל.** בטומאת מת, שאין פסח נדחה מפני הטומאה אלא מטומאת מת: **יעשו בטומאה.** ואפילו טמאים יחידים, דהא [פסח] דטהורים גופיהו בטומאה אתו משום כהנים, שאין קרבן צבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובם בא בטומאה אף היחידים עושים בטומאה: **ז ואחר כך נודע שהוא טמא.** הפסח או הדם: הציץ מרצה. ופטור מפסח שני: **נטמא.** בעליו טומאת הגוף במת: **אין הציץ מרצה.** וחייב בפסח שני, דהא בשעת זריקה לאו בר מעבד פסח הוא, דרחמנא דחיה: **הנזיר.** דכתיב (במדבר ה) וכי ימות מת עליו [וגו'] והימים הראשונים

ה נטמא הבשר והחלב קיים, אינו זורק את הדם. נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם. ובמוקדשין אינו כן, אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קיים, זורק את הדם: **ו נטמא הקהל או רבו,** או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה בטמאה. נטמא מעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני: **ז הפסח שנזרק דמו,** ואחר כך נודע שהוא טמא, הציץ מרצה. נטמא הגוף, אין הציץ מרצה, מפני שאמרנו, הנזיר ועושה פסח, הציץ מרצה על

the *Tzitz* does not effect atonement for the defilement of the person. However, if he becomes defiled from the defilement of the deep, [i.e., it was now first discovered that there had been a corpse buried beneath where he had stepped] the *Tzitz* effects atonement [this dispensation is based on an Oral Tradition from Moshe at Sinai].

(8) If the whole or the greater part of it became defiled, it must be burned before the Temple [in order to embarrass them in public, so that in the future they would be more careful in guarding it from becoming defiled] with wood of the Temple pile [so as not to embarrass one who doesn't have wood]. If a lesser part of it became defiled, or that which was left over [after the time proscribed for eating and has thus, become disqualified as *notar*] it is burned in their courtyards or on the rooftops with their own wood. The miserly burn it before the Temple in order to benefit from the wood of the Temple pile.

(9) A Pesah offering that was taken out [of Jerusalem on the fourteenth and had, thus, become disqualified] or had become defiled [on the fourteenth], must be burned immediately [before the Festival, since the offering, itself, has become disqualified]. If the owners had become defiled or have died [since the offering itself has not become disqualified] it must become disfigured [i.e., allowed to

רבנו עובדיה מברטנורא

יפלו, דאם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר: **הציץ מרצה על טומאת הדם**. ותגלחחו כשרה ומותר לשתות יין וליטמא למתים: **ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף**. ואם (טמא) בשעת הבאת קרבנותיו סותר הכל: **נטמא גופו בטומאת התהום**. כל טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום: **הציץ מרצה**. דהלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם, בין שלא הכיר בה אדם בטומאה זו מעולם, ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו אין צריך לעשות פסח שני. וכן נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה. ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת מת בלבד: **ח לפני הבירה**. כל המקדש כולו קרוי בירה. ושורפין אותו שם כדי לביישן שיזהרו שלא יבואו עוד לידי טומאה: **מעצי המערכה**. שלא לבייש את מי שאין לו עצים: **נטמא מיעוטו**. וכן נותר של פסח טהור: **הציקנין**. העצרנין. צרי עין שורפין אותו מיעוט שנטמא, והנותר מפסח טהור, לפני הבירה: **ט הפסח שיצא**. חוץ לחומה: **ישרף מיד**. בארבעה עשר, ולא צריך לאשהווי עד הבוקר של חמשה עשר כדי שתעובר צורתו דהיינו שיבא לידי נותר. ומיהו ביום טוב לא מצי שריף ליה דאין שורפין קדשים ביום טוב: **נטמאו בעלים או שמתו**.

become disqualified as *notar*] and is burned on the sixteenth [because disqualified, sacrificial parts are not burned on the Festival]. Rabbi Yohanan ben Berokah says: This, [case] too, [where the owner became defiled or died before the priest splashed its blood] must be burned immediately because there is no one to eat it [i.e., the flesh never became

יִשְׂרָף בְּשֵׁשֶׁת עָשָׂר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, אִם זֶה יִשְׂרָף מִיָּד, לְפִי שְׂאִין לוֹ אוֹכְלִין: ' הַעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִין, וְהַנּוֹתֵר, יִשְׂרָפוּ בְּשֵׁשֶׁת עָשָׂר. חָל שֵׁשֶׁת עָשָׂר לְהֵיטִיב בְּשַׁבָּת, יִשְׂרָפוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, לְפִי שְׂאִינָן דּוֹחִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב: יֹא כֹל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל, יֹאכֵל בְּגֵדֵי הָרֶךְ, וְרֹאשֵׁי כִנְפִים וְהַסְּחוּסִים. הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֵצִים בְּפֶסַח הַטְּהוֹר, הָרִי זֶה לֹקֵה אַרְבָּעִים. אֲבָל הַמּוֹתֵר בְּטְהוֹר

permissible for eating].

(10) The bones [since they may not be broken, the marrow contained within cannot be eaten and subsequently it becomes *notar*], the sinews [which are Rabbinically prohibited to eat] and the leftover [any flesh remaining on the morning of the fifteenth becomes *notar*] are burned on the sixteenth. If the sixteenth falls out on Shabbat, they are burned on the seventeenth because they [disqualified, sacrificial parts] do not override Shabbat or a Festival.

(11) Anything which may be eaten in a large ox, may be eaten in a small kid, including the top of the shoulder blade and the cartilage [excluding those parts of a small kid that become hard and inedible in a full-grown ox]. If one breaks a bone of a pure Pesah offering he receives forty lashes. But one who leaves over flesh from a pure [offering until the morning], or one who breaks [a bone] of a

רבנו עובדיה מברטנורא

אין פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר: **תעובר צורתו.** ימתין עד שיבא לידי נותר ואחר כך ישרפנו: **אף זה ישרף מיד.** ר' יוחנן בן ברוקא לא פליג אתנא קמא אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם דלא איחוי בשר באכילה והוה ליה כפסולו בגופו. ואין הלכה כר' יוחנן בן ברוקא: **' העצמות.** שאינו יכול לשברן מפני שנאסרה שבירת עצם, ונותר בהן מוח ושעון שריפה: **והגידין.** שהן אסורין באכילה ואין חייבין עליהן מן התורה, כגון שומנו של גיד הנשה שהוא מותר אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור. אי נמי, הגיד החיצון הסמוך לבשר שהוא אסור ואין חייבין עליו. ומן התורה הוי נותר. ולאכלו אי אפשר דרבנן אסרוהו: **והנותר.** בשר פסח שנתעצלו באכילתו ונתותר: **בששה עשר.** שהוא חולו של מועד. אע"פ שנפסל בבוקר ראשון, אין ראוי לשרפו ביום טוב, דשריפת קדשים עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: **יֹא כֹל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגָּדוֹל.** שכבר הוקשה כל העתיד להקשות בו: **יֹאכֵל בְּגֵדֵי הָרֶךְ.** ראוי לאכילה בפסח בן שמונה ימים. אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נמנין עליו בפסח אע"פ שעבשיו הוא רך, הואיל וסופו להקשות: **וראשי כנפים והסחוחים.** הכי קאמר, ומהו הנאכל בשור הגדול, ראשי כנפים, הסחוס שקרוין טנרו"ס בלע"ז שבראש כף הכתף ושאר סחוסים כגון תנוך האוזן וסחוס החזה והצלעות הקטנות שבסוף השדרה, הואיל ובשור הגדול נאכלים על ידי שליקה, יאכלו בגדי הרך,

defiled offering, is not whipped forty [since the offering is not valid. In the case of *notar*, he is not liable because this a *לעשה* — a negative commandment that is said to be “attached” to a remedy by the subsequent fulfillment of a positive commandment, as the verse states: “And do not leave any of it over until the morning. Any of it which is left over until morning must be burned in fire.” (Exodus 12:10) Thus, if someone transgressed the negative commandment and left over some of the Pesah lamb on the following morning, he may exonerate himself from the punishment that he has just incurred by fulfilling the positive commandment which is attached, that is, he can burn the remainder in fire)].

(12) If a limb projected outside [its boundary, in the case of *קדשי קדשים*, the boundary is the Temple courtyard, while in the case of *קדשים קלים*, the boundary is the walls of Jerusalem. In the case of the Pesah offering in addition to having the boundary of *קדשים קלים*, it also may not be removed from its group, and flesh that has been removed, may not be eaten], he cuts it until it reaches the bone [since he may not break a bone of the Pesah] and pares back the flesh that remained inside until he reaches the joint and then cuts it [the limb] off. However, regarding other sacrifices [where a limb projected outside its boundary], he chops it off with a cleaver, as they are not subject to the prohibition of breaking a bone. From the doorstep inward [of the Jerusalem gates] is considered inside [the city

רבנו עובדיה מברטנורא

צלי: **אבל המותר בטהור וכו'.** דכתיב (שמות יב) לא תותירו ממנו עד הבוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר, אם עברת על לאו, קיים עשה שבו ואינך לוקה. אי נמי, דהוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: **והשובר בטמא וכו'.** דכתיב (שם) ועצם לא תשברו בו, בכשר מוזהר על שבירת עצם, ואינו מוזהר על שבירת עצם בפסול: **יב אבר.** מן הפסח: **שיצא מקצתו.** חוץ למחיצתו. וצריך לחתוך את היוצא, דכתיב (שמות כג) ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, ודרשינן ביה, כל בשר שיצא בשדה כלומר שיצא חוץ למחיצתו, כגון קדשי קדשים שיצאו חוץ לעזרה וקדשים קלים שיצאו חוץ לירושלים, אותו בשר היוצא. טריפה הוא ולא תאכלו: **חותך.** את הבשר היוצא סביב עד שמגיע לעצם: **וקולף.** את הבשר שלא יצא לחוץ עד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני עצמות, ואוכל את הבשר שקלף שהרי לא יצא, וחותך את הפרק ומשליך כל העצם שיצא מקצתו: **ובמוקדשים.** בשאר קדשים חוץ מן הפסח: קוצץ בקופיץ. אותו מקצת האבר שיצא. ובפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שבירת עצם: **מן האגף ולפנים כלפנים.** אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרים דהיינו ומשפת

may be eaten there]; from the doorstep and outward, is considered outside. The windows and thickness of the walls are considered inside.

(13) [This Mishnah follows the view of Rabbi Yehudah who maintains that before a group sits down to eat from the Pesah offering, they may split into

two groups (see Pesahim 86a), thus] if two groups were eating in one room, one group may face one direction and eat while the other group may turn in the other direction and eat, with the kettle [used to dilute the wine with hot water] dividing between them [thus, in effect, becoming two distinct groups]. [However, an individual from one group may not eat with another group once he sits down to eat. Therefore,] when the waiter [who belongs to one of the groups] rises to dilute the wine [for the other group], he closes his mouth and turns his face [from the other group, showing that he is not eating with them] until he reaches his own group and then eats. A bride [however, being that she is bashful,] may turn her face away and eat [since this is not indicative of leaving one group to join another].

רבנו עובדיה מברטנורא

הפנימית של עובי הפתח עד מקום הנקישה. מן האגף ולפנים, דהיינו תוך העיר ממש, כלפנים. ואוכלים שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקישה ולחוץ כלחוץ: החלונות. שבחומת ירושלים. ועובי ראש החומה בגנה, כלפנים: **יג שתי חבורות שהיו אוכלות.** פסח אחד: **אלו הופכים פניהם הילך ואלו הופכים פניהם הילך.** ואפילו נראים בשתי חבורות על פסח אחד לא אכפת לך, דרחמנא אמר (שם יב) על הבתים אשר יאכלו אותו, דמשמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים, דכתיב יאכלו (שנים), אותו חד פסח, (בתים) שנים. אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות, ולהכי מוקי בבית אחד יאכל, שאין אחד אוכל בשני בתים. ושתי חבורות ההופכות פניהם כשני בתים דמי: **והמיחם.** שמחממין בו את החמין שמוזגים בו היין, רשאי ליתן באמצע כדי שיהא נוח לשתיקה למוזג לכאן ולכאן. ואע"פ שמפסיק בין החבורות, לא אכפת לך: **וכשהשמש.** המשמש לשתיקה עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול הפסח עמה ומוזג לחבורה האחרת: **קופץ את פיו.** סוגר ובולם את פיו ומחזיר את פניו לצד חבורתו, שלא יחשדהו שהוא אוכל עם החבורה האחרת, דאין אדם אוכל בשתי חבורות כדאמרן: **והכלה.** שהיא בושה, רשאה להפוך פניה לצד אחר ולאכול, דפסח נאכל בשתי חבורות:

האגף ולחוץ כלחוץ. החלונות, ועובי החומה, כלפנים: **יג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד,** אלו הופכים את פניהם הילך ואוכלין, ואלו הופכים את פניהם הילך ואוכלין, והמיחם באמצע. וכשהשמש עומד למוזג, קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל. והכלה, הופכת פניה ואוכלת: